

Диба О. М.,
к. е. н., доцент,
доцент кафедри інвестиційної діяльності
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Інноваційна природа циклічних трансформацій у суспільстві

Беззаперечним аспектом розвитку суспільства є сутнісні трансформації, які відбуваються в результаті проходження об'єктивних процесів, які лежать в основі циклічних змін. Одночасно, сучасність диктує інноваційний вектор суспільних трансформацій. Виникає потреба поєднання праць класиків економічної теорії із прикладним аспектом трансформацій в умовах сьогодення. Це зумовлює актуалізацію концептуальних досліджень інноваційної природи циклічних трансформацій у суспільстві.

Зокрема, інноваційну природу мають теорії «довгих хвиль» засновані в ХІХ ст. англійським економістом У. Джевонсом. Найбільший внесок у їх розвиток зробили М. Кондратьєв та Й. Шумпетер. М. Д. Кондратьєв прагнув створити універсальну концепцію, що здатна описати всі види циклічних коливань і може слугувати надійним інструментом прогнозування короткострокового і довгострокового розвитку економіки. Розвиток техніки є невід'ємним від еволюції великих циклів. Існує зв'язок між стадіями чотирьохфазового циклу з хвилями технологічних змін, які обумовлені наявністю науково-технічних відкриттів і винаходів, нововведеннями та економічними можливостями їх упровадження, а їх напрям та інтенсивність є функцією запитів практичної діяльності та попереднього розвитку науки і техніки [1; 2]. М. Кондратьєв відокремив дві фази циклу – висхідну та низхідну (зниження та підвищення). Зниження співпадає зі змінами базових технологій та технологічних структур, підвищення – з піднесенням економічного та науково-технічного розвитку суспільства.

Наведені дослідження формують уявлення про інновації, з одного боку, у якості статичного явища - кінцевого результату науково-виробничого циклу, а з іншого – у якості циклічного процесу, тобто механізму «творчого руйнування» існуючої економічної діяльності. Останнє із наведених розумінь сутності інновацій віднайшло своє подальше відображення у наукових доробках відомого вченого-економіста М.Д. Кондратьєва. Вчений став одним із перших дослідників питань інновацій та інноваційного розвитку. Зокрема, у 1928 році у рамках наукової доповіді «Великі цикли економічної кон'юнктури» М. Д. Кондратьєв додав до наукового обіходу поняття «довгої хвилі», що характеризує вплив радикальних технологічних змін на світовий промисловий розвиток. Зокрема, до наведеного типу інновацій відноситься створення парової машини, будівництво залізниці, діяльність у галузях електроенергетики та автомобілебудування тощо.

Інноваційний характер довгих хвиль підтверджується доробками Й. Шумпетер, який створив "інноваційну теорію підприємництва". До інновацій він відніс виробництво нових товарів, впровадження нових форм управління, удосконалення техніки та технологій. Під час здійснення інноваційної діяльності суб'єкти господарювання, у першу чергу, створюють умови для формування технологічної ренти і, як наслідок, добробуту. Сума технологічної ренти зменшується у міру того, як попередні покоління інновацій набувають форми сталої практики в економічному житті. Це зумовлює появу знижувальної хвилі. Й. А. Шумпетер стверджував про існування нескінченної кількості циклів [3]. Згідно поглядів Й. А. Шумпетера усі цикли генеруються інноваціями. Інновація є головним джерелом прибутку: "прибуток, по суті, є результатом виконання нових комбінацій", "без розвитку немає прибутку, без прибутку немає розвитку" [4].

В умовах сьогодення актуальність теорій «довгих хвиль» підтверджується наявністю ряду її авторських трактувань, зроблених нашими сучасниками. Вони дотримуються принципів класичних циклічних змін, проте дещо модернізують їх з погляду тенденцій сьогодення. Існують паралелі між довгими

хвилями класиків політичної економії, та циклами коливань сучасників. Спостерігаємо відповідність окремих фаз циклів згідно поглядів різних дослідників. Цикли Й. Шумпетера конкретизують інноваційний характер зміни довгих хвиль М. Кондратьєва. Співставлення циклів дає змогу спостерігати видову еволюцію інновацій. Фази технологічного перевороту та революції міжнародного ринку здебільшого відповідають висхідним хвилям М. Кондратьєва, фази структурної кризи та великих потрясінь – низхідним хвилям. Сучасні прогностичні показники коливань світової економіки побудовані на основі досліджень М. Кондратьєва та Й. Шумпетера, понижуюча фаза та стагнація відповідають низхідним хвилям, а підвишальної фази та вершини – висхідним.

Таким чином, основним чинником соціально-економічного розвитку в умовах сьогодення являються інновації. Процеси інноваційного виробництва, використання нової техніки, технології, нових ідей супроводжуються значним рівнем невизначеності та широким спектром проблем. Інновації реалізуються, як безпосередньо у формі виробництва, так і у вигляді надаваних інноваційних послуг, винаходів та відкриттів.

Список використаних джерел:

1. Пантелєєва Н. М. Фінансові інновації з позиції інноваційно-циклічної теорії економічного розвитку. / Н. М. Пантелєєва // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 33 (11). – Том 2. – С. 22 – 33.
2. Гернего Ю. О. Кредитне фінансування в інноватизації виробництва: теорія та досвід: монографія / [Ю. О. Гернего, О. М. Диба, Є. А. Поліщук.] / за заг. ред. д. е. н., проф. Диби М. І. — К.: КНЕУ, 2016. — 536 с.
3. Соболев В. О. Розвиток теорії криз: узагальнення Й. Шумпетера та сучасні підходи. /В. О. Соболев // Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. – 2011. – Вип. 579 - 580. – Том 2. – С. 35 – 40.
4. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.